

BARLANGI KIRÁNDULÁSOK A XIX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

A miskolci Herman Ottó Múzeum gyűjteményében levő kéziratos naplókra Kilián István múzeológus hívta fel a figyelmet*, mivel bennük barlangi látogatások leírásai vannak. A XIX. sz. első felében számos leírást ismerünk a Baradla-barlangról (Csonkai Vitéz Mihály 1801, Vay Miklós 1823, Vass Imre 1831. stb.), e naplók azonban csaknem szó szerint leírják a vezetők elbeszélését, így fontos barlangtörténeti dokumentumokká válnak.

Nagymihályi Kis Dániel naplója

Kis Dániel 1784. december 28-án született Szikszón. Rátkán, Dobsinán és Lőcsén tanul, majd beiratkozik a sárospataki kollégiumba. Előbb Görögőre, majd Szinpetribé, végül 1819-ben Jósvafőre kerül papnak és tanítónak. Kéziratos naplóját 1812-ben kezdi el vezetni, s 1838-ig, haláláig írja. Kis Dániel – naplója szerint – háromszor volt az Aggteleki-barlangban, mely utakról így ír:

„1806-ba... Pünköst szombatján voltam másokkal együtt amaz igen híres Akteleki baradlában, bele mentünk dél után egy órákkor, kijöttünk estvéli 8 óra után, mellyben sok tsudálkozásra méltó dolgokat el halgatván, tsak ezeket említem, t.i. van benne eredet képen kitsepegve Sidó oltár – egy nagy templom sokféle Statuákkal, katedrával, világ tábla – Pesti tábla, mellyen sokféle rendű-rangú emberek nevei fel vagynak metsve – Hét koporsó – Szűz Mária képe szárnyas angyalokkal – Mórea hegye, millyen nagy nehezen másztunk által – Sidó templom egy buzgón imádkozó Pappal – egy magasan felnyúló, tsepegő kőből való oszlop, melly verettetik, úgy szóll, mint a harang – korona – holdvilág és több számtalan kisebb nagyobb, sokféle formájú, s nagyságú tsepegő kövek, mellyeken eléggé nem lehet tsudálkozni, úgy hogy a ki az Istent érezhetőképén az ő munkáiban akarja látni, ide mennyen bé, merem azt mondani, hogy más-képén fog gondolkozni, mint eddig.”

„Aug. 12. napján (1817) voltam... az Agtelki Baradlában, melly üregben mi akkor midnyájan vígan jöttünk mentünk, ugyan ekkor egy olyan ágában is voltunk az Baradlában, a mellybe még én az előtt nem voltam, t.i. az úgy nevezett Denevér lyukba, a melly hely ugyan magával is hordja a nevét, mert egy igen magas bóltozatban öszve meg öszve ragadozva annyi denevér volt, hogy igen könnyen lett volna jó 3...?..., mitsoba sikoltást tsivogást vittek ezek véghez, egy olly különben is rémítő helyen borzasztó volt halgatni, kivált a midőn kövekkel közükbe hajigáltunk, sokszor annyi le esett, hogy egy zsákkal is lett volna, illyenkor volt még sikoltás, ide s tova való repülés tsak az alattok való ganéjok lett volna 5 szekérrel, majd ki verték fejünket a rettenetes repkedéssel.”

„Oct. 3.kán (1822) voltam másokkal együtt az Agtelki baradlában mind öszve 6 tellyes óráig, nevezetesen ekkor az úgy nevezett Paraditsomba is völtünk, négy kéz láb, tsak nem hason mászva mentünk belé, a melly valóba olly pompás, és benne a számtalan szép álló oszlopok, egészz a búsulásig elragadják az embert, és így méltán Paraditsón a neve.”

Kis Dániel 1810-ben a Szilicei-jégbarlangot látogatja meg:

„1810. évben a már híres Szilitei barlangban, mellyről is ezeket jegyeztem meg, a falutól dél, és napnyugat között esik, mintegy 15 puska lövésnyire, kívül rajta fák, kősziklák, és kevés szántó föld, és aprófüves térség vagyon. – A bemenetel esik igen sűrű kisebb nagyobb bokrok és fák között, igen meredeken le felé, melly le menetel tart 50, vagy 60 lépésig, úgy hogy közel a barlangnak a szájához, mellynek a szélessége van jó 30 ölnyi, igen tartózkodva kell ereszkedni – a barlangnak szája vagy torka felett, egyenesen felfelé, borzasztó kősziklák láttatok, az üreg magam melly egészen világos, és egyenes, körülbelül 60 lépésnyi hosszúságú, a magassága 12 ölnyi formára van – a barlangnak a szélén vagy allyán 3, 4, ölnyi vastagságú jegek voltak, ezeken állni is lehetett, én hason feküdtem rajta, a boltozattypból le függő jég tsap, tsak 6 völt ekkor, úgy hogy egy izmos embernyi vastagságú, méret (?) a többit, a mellyek még vastagabbak voltak, az előtt valamelly Uraság számára lelövöldözték, ezen kívül ez igen hangos tágasság, a mellynek ha az ember az ő valóságos, egy szegletbe levő mély üregébe követ hajigál, a mint én tselekedtem, sokáig lehet hallani a kőnek rettenetes lemenetelét – ezen üregnek, épen a tövénél belől a hossza van jó 20 lépésnyi, a szélessége 7, vagy 8., de ezeket a tsudálkozásra méltó változásokat, tsak tavaszhoz, és kiváltképen a legmelegebb nyárban lehet tapasztalni, öszszel, és télbe egy ujnyi jég sem található ezen barlangban.”

Kis Dániel nemcsak a barlangkutatás történetéhez ad adalékot, hanem figyelemmel kíséri az ország és szűkebb környezetének életét, eseményeit. Jósvafő helytörténetéhez is bő adalékot találunk, mert mint a falu tanítója, naplójába rendszeresen vezetett tanulóinak nevét és előmenetelét.

Szücs Sámuel naplója

Szücs Sámuel miskolci ügyvéd 1819. április 2-án született Miskolcon és ugyanitt halt meg 1889. november 25-én. Felesége Herman Henriette, Herman Ottó nővére. Szücs Sámuel hosszú élete során 13

* Kilián Istvánnak az anyag átengedéséért, Schönviszky Lászlónak messzemenő támogatásáért köszönetet mondok.

kötetes naplót vezetett, amelybe barlangi utazásait is leírta:

„(1839) Nyárhó 5.-én reggeli 8 órától, d.u: 1-ig a d.györi papiros malmot, fűrészmalmost, és a Há-mort néztük meg, Kuthy Zsigával együtt, a csepegő kő barlangba, a nagy víz miatt nem meheténk-bé.”

„(1839) július 15.-én Szabó Miklós szirmai lakos lovain, d: u: 1 órakor, elindultunk, az aggteleki barlangot megnézendők, ...esteledvén Trizben maradunk. 16.-án, reggeli 4 óra tájban indultunk, reggel Aggtelekre értünk, három vezetőnk egyike lett a ref. rector. A hegy mely alatt kezdődik a barlang, teknő alakú, bemenetelnél meredek sziklák állnak-ki. A levezető út, igen kényelmetlen. Legelől értük a pitvart, azután következtek: ország táblája, borulat, függöny, zsidó oltár, nagy templom, kis templom, pápa füveg, fúvó, Mózes oszlopa, Mária oszlopa, torony, harang, melly nem alakjától vette nevét; hanem hangjától, mellyet kövel üttetvén, —ad, Menyország kapuja, paradicsom, ide szoros lyuk vezet, négy kéz láb kellett másznunk-belé. Palatinus utca, jó hosszú tágas üreg, benne víz foly, mely kívülről jön-bé, a barlangba, s Jólsvafőnél foly ki, Torna megyében. Láttunk több oszlopokat, jelen mostani uralkodónk itt léttének emlékére, Nádoroszlopát, lating-g. Reviczky Ádámét magyar felirattal.

A mézárszék, igen helyesen nevezték el, rajta hús darabok, kos, tehéntölgy, nagy hasonlatosságban vannak kicsepegve, megnéztük, ezeken kívül a virágos kertet, kálváriát, teremet, Kainos botját, Abel koporsóját, ledült orgonát, királyi széket, Ádámot, Évát, pánczélós németet, kerékvágást, lönyomot, denevér barlangot, nevét vette, a benne tanyázó számtalan denevérektől, mellyek, a boltozaton összezseregelve vannak. Több viszhangok találhatóak, é barlangban, említést érdemel, a nagy viszhang, melly a lövést sokáig hangoztatta. Fáklyánk elegendő nem lévén, sem más világítónk, kéntelenek valánk kijönni, a barlang új ágát, melly legérdekebb, a nagy víz miatt, különben sem nézhettünk volna-meg. A nagy sár, locs, pocs miatt, á régi ágban sok kellemetlenségeket szenvedtünk. — A kicsepegett alakok, neveiknek többnyire eléggé megfelelnek; de a képzeletnek is kell munkálkodni, hogy, azon tárgyat lássuk azokban melynek nevét viselik. Kár, hogy a fáklyafüst miatt eredeti fényöket elvesztették. Kilencz órakor reggel jöttünk-ki, két órai bent mászkálás után.”

„(1841) Utunkat Kálló felé vettük, délutáni 2. órakor Aggteleken voltunk, esti 5. óra tájban mentünk-bé á barlangba, hol, az, általam, 1839. július 16.-án látott helyeket mind, megnéztük, á paradicsomot kivéven. A' barlang új ágába bémenni, feltett czélunk lévén, mintegy másfél óráig meredek helyeken, vizen, keskeny pallón, deszkán keresztül tevénk utunkat.' S midőn már célhoz jutást reménylénk, mint, számtalanszor történik az életben, el kelle atól esnünk, innen visszatérve, a 'nagy teremben vacsoráltunk. A' denevér barlangban igen kevés denevér volt, éjjel felé közelegvén az idő. A' róka-lyuk, egyike, a barlang, legremekebb helyeinek,

mellynek nagyszerűsége eléggé jutalmazá, az idejövettel alkalmatlanságait. A 'barlangban több helyek menyörgésként adják vissza a' lövést, kijövetelünk éjjeli 12 órakor történt.”

Szűcs Miklós naplója

Szűcs Miklós — Szűcs Sámuel testvére — szintén naplóba írta életének eseményeit. Barlangi útjait Szűcs Sámuellel tette meg, s naplójába szintén leírta azokat.

„1839 júl. 15. ... A' ref iskola tanítón kívül (:Bodon nevű:) még két ember vezérlése alatt mentünk a' nevezetes barlang felé, melly egy teknő alakú kopár sziklás hegy alatt van, egy igénytelen sziklarepedésben van bemenetele, melly felett igen meredek sziklafal emelkedik, a' bemenetel nagyon lejtős útja előre készíti az embert, a' föld alatti séta kellemetlenségeihez. A' vieliczkai sóaknák látása, csökkené a' baradlánek hatását reám nézve, nem kevés hasonlat van a' kettő között, de ez még is fellegesebb mert itt a' természet alkotásait amott a mesterség. Az itt látható csepegvény alakok elnevezései, egy kissé merészek. Legelől értük a pitvart vagy is az első nagy üreget, azután következett az ország táblája, melly egy oldalt düjtve fekvő nagy kölap, számos reá karczolt nevekkal, továbbá a' borulat, függöny zsidó oltár, nagy és kis templom, pápafüveg, fúvó, Moses oszlopa, Mária szobra, torony, harang, melly nevét nem alakjától hanem, kövel üttetvén adott hangjától nyeré. Jön osztán a' menyország kapuja, melly a paradicsomba vezető szoros lyuk, hová betűszerinti értelemben csak négy kéz láb lehet bejutni, de az itt látható tárgyak mégis jutalmazák a' fáradságot, mert itt számos csepegvények vannak, itt van Abel koporsója, Kain botja, Ádám szobra és bocskora, Éva szobra, ledült orgona, Királyi szék.

A' vezetők által kijelölt helyeken tett lövéseim, hosszas harsogó visszhangha, a' menyörgéshez hasonlita. Egyikönk egy dohánnal telt kostökört talált. Világítónk szüke nem engedé msoká mulatnunk, az új ág különben is járhatatlan vala a' víz miatt. A' barlangbeli patak, — melly Tornában Jósafőnél malmot hajt kiöntései által okozott iszap és sár rütíták utunkat és ruháinkat.”

1841. júl. 22. „Dél utáni ... 5. óra tájban mentünk bé a baradlába, honnan 12 órakor éjjelben jövének ki. Az új ág megnézésében a'viz gátolt, és így a legveszedelmesebb helyeken hosszas járásunk hijában völt, holott illy nagy szárazságban víz általi akadályoztatásról nem is álmodánk. Csak a' róka lyukat látám most, miben 1839. ki Jul. 16.-án itt létemkor nem voltam, s é pedig egyike a' barlang legszebb részeinek, két igen jó vizű forrásból ittunk, társaságunk igen vig vala, lövöldöztünk, vacsorát a' barlang nagy termében ettünk. Ezúttal a' paradicsomot nem néztük meg. Vezetőinket úgy fizeténk ki, a' rectornak 2. a' más két vezetőnek együtt 3. pengő frtkal adtunk.”

Forrás-mésztufa barlang

Szűcs Sámuel és Szűcs Miklós 1839. július 5-én voltak Hámorban, és megjegyzik, hogy a „csepegő kő barlangba” a víz miatt nem tudtak bemenni. Petőfi Sándor 1847. július 8-án járt itt, mely útról így emlékezik meg „Úti levelek Kerényi Frigyeshez” X. levelében: „S hogy semmi ne hiányozzék, a természet barlangot is helyezett e völgybe, még pedig csepegő barlangot. Az igaz, hogy Aggtelekhez képest semmi, de mint hogy ebbe nem fáklyákkal, hanem csak gyertyákkal járnak, az aggtelekinél sokkal tisztább, fényesebb, s ez pótolja némileg a nagyszerűségét.”

Istvánffy Gyula 1891-ben még mindig „csepegőkő barlangnak” nevezi. Ahhoz, hogy a barlang neve közel fél évszázadon keresztül megmaradjon változatlanul, szükséges volt, hogy a bejáratnál tábla hívja föl a figyelmet a „csepegőkő barlangra”, vagyis a Forrás-mésztufa-barlangra.

Kadic Ottokár (1921.) ad először részletes leírást a barlangról. Szerinte — Stark Károly 85 éves hámori lakosra hivatkozva — a barlangot 1833-ban fedezték fel, mikor a vashámorok meghajtására a mésztufába tárót nyitottak, s közben kupolás barlangterembe jutottak. A barlangot rövid időn belül a nagyközönség számára járhatóvá tették, s mint az egykorú leírások bizonyítják, hamarosan híre ment, a látogatók gyakran felkeresték.

IRODALOM

1. **ANTALFFY GYULA**: A diósgyőr-hámori völgy. — Turisták Lapja, 3. évf. pp. 65—77. Bp. 1891.
2. **BENDEFFY LÁSZLÓ**: Régi leírások az aggteleki Baradla-barlangról. — Karszt és Barlang, 1963. II. pp. 49—53. Bp. 1963
3. **BENDEFFY LÁSZLÓ**: Aggteleki utazás 1892-ben. — Karszt és Barlang, 1964. II. pp. 59—61. Bp. 1964
4. **DARVAS IVÁN**: Adalékok az Aggteleki (Baradla) barlang bejárása és feltérképezése történetéhez, irodalmához és bibliográfiájához. — Karszt és Barlang, 1964. I. pp. 1—10. Bp. 1964
5. **KADIC OTTOKÁR**: A Hámori barlang Borsodmegyében. — Természet, 17. évf. pp. 56—58. Bp. 1921
6. **KILLÁN ISTVÁN**: Szűcs Sámuel naplója II. — A Herman Ottó Múzeum Évkönyve VII. pp. 267—297. Miskolc. 1968
7. **KIS DÁNIEL** Biographiája, vagy életének rövid leírása. HOM. 53, 4490,1 és 6/1952. p. 13, 8, 39, 60.
8. **PETŐFI SÁNDOR**: Összes prózai művei. Szépirodalmi Kiadó. p. 359. Bp. 1960.
9. **SÁRVÁRY ISTVÁN**: Vass Imre az első magyar tudományos barlangkutató. — Karszt és Barlang, 1962. I. pp. 1—4. Bp. 1962.
10. **SZŰCS MIKLÓS** naplója. HOM. 53,4390.15. vagy 7/935. 1. k. p. 27., 2. k. p. 20.
11. **SZŰCS SÁMUEL** naplója. HOM. 53,4390.2. vagy 10/940. 1. k. pp. 94—95. 2. k. p. 126.

HÖHLENEXKURSIONEN IN DER ERSTEN HÄLFTE DES XIX. JAHRHUNDERTS

Die im Besitz des Herman Otto Museums in Miskolc vorhandenen handschriftlichen Tagebücher enthalten die detaillierte Beschreibung von Höhlenexkursionen. Dániel Kis (1784—1838), Priester und Lehrer von Jósmafő beging im Jahre 1810 die Eishöhle von Szilice; in 1806, 1817 und 1822 besuchte er die Höhle von Aggtelek (Baradla). Sámuel Szűcs, Advokat in Miskolc (1819—1889) und sein jüngerer Bruder Miklós Szűcs begingen in 1839 und 1841 die Baradla-Höhle. Beide erwähnen 1839 die „triefende Steinhöhle” von Lillafüred (Hámor) (eine Quellenkalksinterhöhle), die sie in 1833 entdeckten und die auch von Sándor Petőfi im Jahre 1847 besucht wurde.

ПЕЩЕРНЫЕ ЭКСКУРСИИ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

В рукописных журналах, находящихся в музее им. Отто Херманна в г. Мишкольц, содержится детальное описание посещений пещер. Йошвафейский священник и учитель Даниел Киш (1784—1838 гг.) в 1810 г. ходил в ледниковой пещере Силице, а в гг. 1806, 1817 и 1822 в Аггтелекской пещере (Барадла). Мишкольцкий адвокат Шамуел Суч (1819—1889 гг.) и его младший брат, Миклош Суч пещеру Барадла посетили в 1839 и 1841 гг. Оба брата упоминают в 1839 г. и „пещеру потковых камней” (пещера известковых туфов Форраш) в с. Лиллафюред (Хамор), которую обнаружили в 1833 г. и которую в 1847 г. посетил даже Шандор Петёфи.

GROTAJ EKSKURSOJ EN LA UNUA PARTO DE LA 19-A JARCENTO

La manskribitaj taglibroj en la Muzeo Herman Ottó en Miskolc enhavas detalajn priskribojn pri grotaj ekskursoj. Dániel Kiss (1784—1838) pastro kaj instruisto en Jósmafő en 1810 la glacian groton Szilice, en 1806, 1817 kaj 1822 la groton Baradla vizitis. Sámuel Szűcs (1819—1889), advokato en Miskolc kaj sia frato Miklós Szűcs en 1839 kaj 1841 vizitis la groton Baradla. En 1839 ambaŭ menciis la „guta ŝtono groto”-n (fonta kalktufo groto) ĉe Lillafüred (Hámor), kiu estis malkovrata en 1833, kaj kiun en 1847 ankaŭ Sándor Petőfi vizitis.

*A következő oldalon látható fénykép a Rejtekszomboly képződményeit szemlélteti.
(A felvételt dr. Kósa Attila készítette.)*

